

Слободан И. Панов

Правни факултет, Универзитет у Београду

ГЕНДЕРСКО ВАСПИТАЊЕ/РОДНА СЕНЗИТИВНОСТ: РЕДЕФИНИЦИЈА ДЕМОКРАТИЈЕ И ЕТ(Н)ИЧКИ ИДЕНТИТЕТ

Сажетак

Одвојено посматрано, тема модела односа полова и тема васпитања (детета), јесу, квантумом и важношћу, врло присутне у породично-правној књижевности. Анализа њихове интерференције заслужује да рад добије благи атрибут премијерности анализе. Аутор ову временски и садржајно сталну зависност, тј. коегзистенцију феномена анализује кроз законски актуелне образце равноправности полова и кроз атемпоралне моралне и духовне вредности. Начин одговора на питање о односу ова два правна и егзистенцијална феномена не само да дизајнира, већ одређује суштину индивидуалног и социјалног живота, брачног и породичног живота, добру бесконачност ет(н)ичког идентитета и резистентност према бесмисленим модерним редефиницијама демократије.

Кључне речи: породица, однос полова, васпитање, редефиниција демократије, етнички идентитет/етички идентитет.

Све јесте и није једноставно. Привид противречја овог наратива нестаје подсећањем на Ибзенов став, у Радбруховој „Филозофији права“, о томе да домислити неку мисао - значи констатовати противречност.

Противречност је темељ/онтологија истине. Противречност јесте одлика, а не опозиција истине. На пример, неправда убрзава долазак правде. О *истинитости противречја* сведоче и ове чињенице: Свети Сава је био (биолошки) син свога оца и (духовни) отац свом оцу; Павле, на грчком, јесте мали човек, а свако ко је

пред Богом мали - јесте велики човек; радни сто Чехова је био у безуредном поретку, а академик Милорад Екмечић каже да је данас антифашизам фашизам; код Рафаела, тог принца сликарства, каже Делакроа, оригиналност се састоји у позајмљивању идеја других сликара; у животу, насупрот праву, ко може више не може мање (руски космонаут Гагарин могао је више - да оде у космос, али није могао мање – да се правилно служи „сложеним системом есцајга“, приликом свечаног доручка код енглеске краљице); песник Мика Антић пева да су „најчвршћа она врата која су широм отворена“, а чести јунаци његове песме певају да је „најтежа празна торба“...

Врло важно за васпитање је и *противречно* сазнање да су непријатељи понекад кориснији од пријатеља. Наиме, пријатељи својим похвалама могу да нас интелектуално улење, морално и духовно погорде (подсећамо да је Толстој екскомунисиран из РПЦ и због интелектуалне гордости), а непријатељи, иако то није њихова намера, нас чине бољим јер нас мотивишу да активирамо своје потенцијале и *деактивирамо* своје мане. У томе је један аспект истине и у Библијском императиву да волимо своје непријатеље. Речју мудраца: без греха нема врлине (пример окајања греха у филму Павела Лонгина „Острво“ или у филму „Dухless“ - режисер Роман Прыгунов), без смрти нема васкрса, а без Мојковца нема Кајмакчалана.¹⁾

Полисемичност садржана у наслову рада има своје објашњење и „с почетка света“. Бог је изнад било које речи коју је створио разум, а не племенито срце. Бог је изнад речи, јер је *реч на почетку свега*, каже Свето Писмо. Логос је смисао који Бог удахњује тварима да би достигле пуноћу егзистенције.

ГЕНДЕРСКО ВАСПИТАЊЕ

Привид „неконекције“ ових уводних напомена са темом рада брзо нестаје подсећањем на неке „суптилности“. Иако термин „пол“ (у модерном преводу и *достигнућу* – „род“), у општем и уобичајеном значењу, подразумева петрифицирану дистанцираност, несавладиву, упркос снази волунтаризма, дистанцу, у контексту наше теме реч „пол“ подразумева почетну одвојеност, која, снагом (финог/срећног) атавизма, снагом биолошких, природних закона који не наређују него констатују, слободном вољом и жељом

1) Према Бодријару, постоји диктатура демократије, баналност је постала естетска категорија а историја не може да постоји без утопије, в. Неда Валчић Лазовић, *Морал је став који се најбрже мења, Политика*, 17.6.2012. Супротно греху на трону, јесте мисао Јустина Поповића да код православних будућност одређује историју, да историја није прошлост, већ предукус вечности. Апостол Павле вели да се не треба владати према веку, јер како ће Вечно са пролазним.

за симфонијом, генерално, у финалу увек успешно победи почетну дистанцираност. Рђави принципи у једној сфери јесу етиологија рђавости целог друштва.

Наравно, да сваки принцип има, мање или више квантификован, изузетак.²⁾

- 2) Цитирамо: Председник Сједињених Америчких Држава Барак Хусеин Обама II изјавио је да би хомосексуалцима требало дозволити да склапају бракове, што је први пут да се он јавно zaloжио за геј бракове. "Важно је да идем напред и да потврдим да би истополним паровима требало омогућити да се венчају", рекао је јуче Обама за Еј-Би-Си телевизију, само неколико дана након што је сличан став изнео и потпредседник САД Џо Бајден. Обама је истакao да је то његов лични став, а да и даље сматра да би америчке савезне државе требало да одлучују о том питању. Председник САД је објаснио да је на промену његовог става утицало размишљање о америчким геј војницима, који се боре за своје земљу, а и даље имају ограничена права. Обама је први лидер Америке који је укинуо правило у војсци САД "не питамо (да ли си геј), не причај о томе". Председник САД је казао да његова супруга Мишел дели његове ставове. Групе за заштиту права геј популације оцениле су Обамину изјаву као историјску и важан корак ка једнаким правима свих у америчком друштву.

Председнички кандидат Републиканске партије Мит Ромни изјавио је да и даље верује је да је брак заједница жене и мушкарца, изневши тако потпуно другачији став од председника САД Барака Обаме, вид. *Курир*, 10. мај 2012.

Још једна новина. Цитирамо: Рабински скупштински одбор за права и стандарде Јевреја у САД који представља Конзервативни покрет - изгласао је једногласно да око 1.600 конзервативних рабина убудуће може да венчава истополне бракове. Они ће добити смернице на основу којих ће вршити церемонију. За документ је гласало 13 чланова Одбора, нико није био против, док је само један члан остао уздржан. Рабини би, према тој одлуци, требало церемонију да прилагоде паровима истог пола. Овај документ, назван "Пакт партнерске љубави" заснива се на јеврејском закону, уз одређене измене. Пар се заветује на верност, али обред не подразумева "посвећење" којим младожења "стиче" невесту којој даје прстен, што се сматра језгром традиционалног јеврејског венчања. Тај обичај су рабини последњих деценија мењали и приликом хетеросексуалних венчања, па су уместо прстена, младенци једно другом давали звоно, као симбол једнакости у браку. Годинама је трајало дебатоване Конзервативних покрета о томе како се треба односити према истополним заједницама. Традиционалисти су се често противили идеји да се овакве заједнице озваниче, док су се они прогресивнији, међу којима су се посебно истицали рабински студенти, залагали за потпуно изједначавање истополних и традиционалних бракова. Године 2006. Рабински одбор за права и стандарде Јевреја забранио је званично геј бракове. У исто време, наведено је да рабини нису дужни да обављају ове церемоније, али да то могу да чине уколико желе, не кршећи стандарде Рабинског одбора, Извор: http://www.blic.rs/Vesti/Svet/326577/Konzervativni_rabini_jednoglasno_odlucili:_Vencavacemo_istopolne_parove.

Потпуно нови аспект провоцира филм „Три“ (Drei), режисер и сценариста Том Туквер. Рекли смо да у САД, и поводом председничких избора, једна од важних тема јесу и хомосексуални бракови. Овај филм, заправо, сведочи о томе да је ова тема превазиђена, застарела и да неоавангардизам форсира нову тему. Фабула филма: немачки (ако је то релевантно) брачни пар има истог љубавника. Брачни пар ложиран у авангардни слој друштва (она је етичарка у комисијама за биомедицинску потпомоћу оплодњи и коришћење људских гаметата, а он је уметнички инжењер, врло занимљива професија која је техничка логистика уметницима, скулпорима, вајарима, перформерима...). Овај брачни пар, међусобно инкогнито, одржава сексуалне/емотивне односе са истом особом. На једном уметничком догађају сазна се истина. Најпре, по атавистичком механизму, ово сазнање последица љутњом, али након неког периода – либерални концепт побеђује атавизам. Крај филма је сцена где, у *оној* (како би то рекао *екс званичник*) хармонији, на боку лежи дама (која у себи инклутира својство супруге и љубавнице), иза ње, у лирској интеграцији, у пријатнијој (од модерних и пропагираних) интеграцији, у чулној инклузији је њен љубавник, а као врхунац неоавангардизма – иза је трећи субјект: муж

И то је врло важан елемент васпитања.

Дакле, у контексту нашег рада, пол није реч која описује фатумску сепарацију (као у географији или класној социологији), већ стартну позицију сусрета. Још прецизније: неизбежност и лепоту сусрета. (Не)избежног и врло уобичајеног, можда и немодерног и ван стандарда „неоавангарде“ – сусрета женског и мушког пола. Пол је редукција могућности, тужна неперфектуираност. Још тужнији је форсирани³⁾ тренд конкуренције или, можда тачније, рат полова. У сваком рату страда и лепота и истина. Где је рат и жеља за доминацијом и монополом, тамо нема љубави. У рату полова једна гордост и егоизам циклично се смењују.

Есхатолошки човек је бесполан. У једном од наших радова писали смо да блажена Божанска природа човека не познаје пол. Адам је саздан бесполан, у части, непропадљив, налик анђелима који се умножавају без нужности постојања женског пола. Бог је Адаму дао име (Адам-човек), а Адам је дао име Еви (живот). Бог указује част мушкој природи - јер се њоме заодева, а женској - јер се од ње рађа.

Дакле, казано механизмом истинитог, истинаносног противречја, пол није пол, него почетна фаза срећног јединства.

инклудиран, интегрисан, у свог љубавника и љубавника своје драге супруге. Још једна породичноправна занимљивост која последици овим филмом: дама дуго није могла да постане мајка. Након ових интеграција – то јој успева. На питање лекара о томе ко је отац детета (иако модерна техника може да „методом фото финиша сперматозоида“ утврди ко је отац детета у случају *plurium concubentium*) дама саопштава своју жељу да дете има два оца.

Филмска критика вели да режисер „истражује емотивни живот генерације која је спремна за нове изазове, али се још не одриче старих идеала“. Што би се рекло једноставнијом лексиком: патријархални модернисти или модерни патријархалци или заостали напредњаци или топла грудва снега (Ј. Колаковски) или дрвена фуруна (М. Бећковић)...

Дакле, овај филм потврђује да је тренутно модерна тема о хомо-браковима – потпуно немодерна. Модерност више није у редефиницији брака по гендеру/полу, већ у редефиницији по броју. Овај аспект показује досадашњу дискриминацију *LGBT* особа. Ако *L* и *G* особе (у аутентичном смислу, у самотитулисању) развојем свести и дистанцом према заосталом, могу да, у реформи/револуцији породичноправног законодавства, закључе брак/регистровану заједницу или неки други облик интегрисаног живота, то до сада нису могле да ураде и *B* особе. Тек, надамо се, предстојећом редефиницијом брака и у његовој не само непотребној гендерској различитости, већ и по броју радосних субјеката - биће остварена права и бисексуално одређене аксиолошке мањине. Врло радосно чекамо и коначно постизање потпуне равноправности, укидање дискриминације, победу модерних, здравих снага над патријархалним, балканским, ретроградним: правну верификацију и *T* особа.

- 3) Болно/трагично је занимљив тренд импорта племенитости и форсирања интернационализације унутрашњих сукоба (у 111 оружаних сукоба од 1989-2000. Године било је преко 80 мешања спољњих актера), вид. Радослав Гаџиновић, «Унутрашњи оружани облици угрожавања капацитета безбедности државе», *Страни правни живот* 1/2012, стр. 16. О нереду као интересу неких сила, вид. Радослав Гаџиновић, «На Балкану не постоји ни минимум безбедности», *Печат*, од 28. 3. 2008.

Бива, више него чешће, да један и један јесте нула. Ова ми-сао Достојевског говори да неразумевање, неталенат или каква друга инсуфицијенција пара доводи не до богаћења личности, већ до поништења/унесрећења сваког брачног друга.

Исти механизам јесте на ползу и у анализи другог елемента наслова у овом раду. Иако васпитање аподиктично асоцира на васпитање⁴⁾ детета, иако синтагма „васпитање детета“ има квалификатив плеоназма, сматрамо да васпитање није сводиво, иако је „првоасоцијативно“ само на „дечјег субјекта“. Васпитање није временски омеђен простор до пунолетства. Васпитање јесте временски нелимитиран, временски константан процес и чин. Дакле, у паноптикуму оба елемента у наслову нашег рада, интерференца је очевидна и двосмерна: и „филозофија пола“⁵⁾ утиче на васпитање, а и васпитање, индивидуално и колективно/социјално, утиче на грађење „филозофије пола и(ли) полова.“⁶⁾

4) О разлици васпитања и васпитавања, о процесу и чину, о делотворности самоваспитања, види Слободан Панов, „Васпитање и Услужно право“, у зборнику радова са међународног научног скупа *Право и услуге*, (уредник проф. др Миодраг Мићковић), Крагујевац 2012, 30 и даље.

5) Friedrich Nietzsche каже: „...порицати нужност вечно непријатељске напетости, сањати, можда, о једнаким правима: то је типичан знак плиткоумности, те се мислилац који је на том опасном месту показао плиткост може уопште сматрати сумњивим... Међутим, човек који има дубину у свом духу и прохтевима...може на жену мислити само на оријенталан начин...као нешто што је предодређено да служи у и томе постиже савршенство и у свом односу према жени он се мора ослањати на големи азијски разум... као што су чинили Грци, ти најбољи баштинници и ученици Азије који су...с растом своје културе и моћи постајали и строжи, оријенталнији у свом односу према жени.“ вид. Ф. Ниче, *С оне стране добра и зла*, Београд 1994, 159,160.

Иако тадашњи законски модел промовише потчињеност жене, пракса брачних односа, сматра проф. Ж. Перић, показује да је утицај жене попут духа чије се дејство осећа, али се не види. Стога званична законска власт жене није у њеном интересу јер би то значило за њу бреме одговорности, а за мужа моћ утицаја у комфору брачне и социјалне неогворности, вид. Ж. Перић, *Човек и жена - један покушај из области женског питања*, Београд, 1922, 51.

Са иницијалном тезом да мушкарчева сексуалност даје смисао егзистенцији жене, Otto Weininger сматра да је асексуалност, чедност жене услов њеног ослобођења. Сходно Питагори, Платону, хришћанству, Вагнеру, Ибсену, тврди да “не еманципација жене од мушкарца, већ еманципација жене од жене” омогућава јој да се “уздигне из пепела као чисти човек”; вид. О. Weininger, *Пол и карактер*, Београд, 1986, 448.

Начело равноправности у свом одређујућем значењу не значи апсолутизовање једнакости, већ адекватан, праведан резпект различитости. Стога начело равноправности полова није ни процес уопштавања у коме се правно и културно редукује полна плуралност нити је spiritus movens “срећне гетоизације жена”, писали смо у нашем раду: “Породично-правна позиција жене у Савезној Републици Југославији”, чланак објављен у оквиру *Пројекта Институције правне државе у условима транзиције*, Београд 2003, 139-158.

6) Била би врло занимљива анализа да ли, са аспекта животне хронологије –уобичајена, логична ситуација, питање о васпитању васпитача, јесте оксиморон или парадокс.

Оксиморон (oksyos-оштар и mogos-туп, луд) тупа оштрица, глупи мудрац, генијални идиот-јесте посебна фигура мисли. Парадокс (пара- супротан, доксоc- мишљење) могућ, а апсурдан. Познат је Платонов парадокс: *Знам да ништа не знам* и Кантове антиномије.

Наше теоријско и животно искуство обликовало је стано-виште, да у тумачењу „архитектуре аксиологије, карактера и социјалног бића“, понекад а и чешће, важније је самоваспитање од васпитања. У конкретној социјалној, породичној и индивидуалној збиљи, само „аргументацијски топос“ самоваспитања, само призма самоваспитања може да објасни очевидне разлике или супротности у финалној архитектури две личности/две индивидуе/ две персоне које су одрасле у истој социо-породичној констелацији и идентично васпитаване речима и делима. Тај, у српском социјалном и личносном фолклору, историјски важан детаљ различитих (вредносних и политичких) склоности најрођенијих (рођене браће/сестара), може се пре објаснити детерминантом самоваспитања, обликовањем процесом самоваспитања, него последицом процеса васпитања/васпитавања.

Ипак, неспорна је међузависност макро и микро архитектуре, социјалног и породичног, колективног и личног, јавног и интимног...⁷⁾ Веза породице и социјалног контекста је двосмерна. Породица одражава атмосферу конкретног друштва (ентузијазам или депресију; афирмацију врлине или афирмацију/рекламирање *сналажљивости – тј. бескрупулозност успеха*; у њој се препознаје структура власти, структура социјалних улога и одређени тип друштвене комуникације; интериоризују „јавне/службене“ вредности...), али и друштво свој изглед добија захваљујући и изгледу породице (обнављању биолошке супстанце друштва; развоју идеала; односу према културном наслеђу; корекцији права или опструкцији примене права на основу артикулисаних захтева из саме породичне праксе; неограниченој варијацији официјелне мисли узроковане спецификумом сваке породице или *оригиналношћу* сваког члана породице...)⁸⁾.

Иманентно васпитном процесу јесте могућност избора, односно постојање више модела васпитања, више аксиолошких система релевантних за сам процес или чин васпитања. Овом приликом само констатујемо и данас форсирану констатацију о два

7) У том контексту релевантни су Јунгови архетипови и Фромов друштвени карактер, вид. Владета Јеротић, *Препоруке и прикази - философија, религија, књижевност*, Београд, 2006, 58 и 59.

Слично вели и Лобачевски. Према његовом мишљењу, инстинкт је наш први учитељ. Инстинктивна подлога садржи биопсихолошки развој током милиона година. Међупохална и међурасна одступања су мања у поређењу са биопсихолошким специфичностима појединаца. Занимљиво је и да су супстанцијалне разлике мање од разлика које су последица биопсихолошког динамизма те појаве, вид. Анђеј М. Лобачевски, *Политичка понерологија - Научна студија о природи зла прилагођеног за политичке сврхе*, Београд 2011, 58,59.

8) Вид. опширније Слободан И. Панов, *Породично право*, Београд, 2008, 28, 35 и даље.

модела васпитања: патријархалног и модерног⁹⁾, непатријархалног, либералног или модела равноправности.

У нашим претходним радовима писали смо о централним појмовима ових амлитудних породичних/индивидуалних образаца. Овом приликом само констатујемо модерну тврдњу о патријархалности као „симболу таме“ и модерности/либерализму као симболу прогреса, среће, цивилизацијских вредности, хедоније (те не само болесне, већ онколошке веселости¹⁰⁾ модерног грађанина)...

- 9) Има и другачијих ставова: проф. Слободан Антонић анализује чланак Весне Милетић-Степановић из *Политике* под насловом „Тек свака пета породица без икаквог насиља“, и с поднасловом „Учесталост насиља над женама крајем деведесетих година на истом је нивоу као и на почетку 20. века“. Ауторка тврди да је у Србији „насиље над женама у породици... свакодневна појава у скоро свим породицама: чак у 83 одсто испитиваних породица постоји неки облик понашања који чини насиље над женама“ Штавише, „видећемо да је учесталост насиља над женама крајем деведесетих година 20. века на истом нивоу као и на почетку века“! Из тога, Милетићева аподиктички закључује да и поред тога што је у Србији дошло до „снажних модернизацијских промена, оне очигледно нису значајније утицале на полно-родни систем и положај жена у породици у Србији“, односно да је дошло до „конзервације патријархата током целог 20. века“, то јест да је „насиље над женама“ остало „основни стуб социјалне продукције патријархата“.

Све изгледа врло тужно, али онда следи радосна истина: проф. Антонић закључује да је реч о типичном *родно-феминистичком приступу* насиљу у породици, са свим његовим методолошким и епистемолошким манама и изразитим идеолошким искривљавањима – појава описана у његовој књизи *Искушења радикалног феминизма*. Типично за цео родно-феминистичком приступ, подаци на којима почива основни „налаз“ Милетићеве погрешно су интерпретирани, односно искривљени су једном неоправданом редифиницијом основног појма. Милетићева је добила исту стопу насиља над женама у Србији као пре седамдесет година (онда 87 посто, данас 83 посто), тако што је једноставно променила (редифинисала) појам насиља. Док се бројка из истраживања Еренрајхове односила на удео жена које су од својих мужева добијале батине, Милетићева је „насиље“ дефинисала као „седам врста активног насилног понашања у породици: ускраћивање пажње, ускраћивање новца, ускраћивање слободе кретања, викање/вређање, претње, бацање/развијање ствари, ударање“.

Други пример: резултати једног истраживања (Harris Poll) из 1993. године по коме чак 40 посто жена у САД пати од „тешке депресије“ (severe depression). Испоставило се, међутим, да је истраживање радила једна од заступница родног феминизма, која је уочицајени сет од 20 питања, којима се утврђује депресија, самовољно (то јест без икаквог научног основа) свела на шест. Стварна стопа депресивних жена у САД је 5,5 посто, а све што показује бројка од 40 посто, добијена на основу оних шест питања, јесте само то да се толико Американки бар једном, током недеље у којој је вршено истраживање, осећало нерасположеном. Али, повремено нерасположење је једно, а „тешка депресија“ нешто сасвим друго.

Трећи пример: истраживање феминисткиње по којој је 15,4 посто студенткиња америчких универзитета силовано, што је хиљаду пута више од стопе коју је давала званична полицијска статистика. Испоставило се, међутим, да је истраживачица појам силовања проширила на сваки сексуални однос којег се жена сећа са извесном нелагодом. Наравно да огромна већина студенткиња, које су по овом извештају биле „силоване“, природу свог сексуалног односа уопште нису тако квалификовале. Штавише, 42 посто њих је, након овог „андроцентричног насиља“, имало још један или више сексуалних односа са својим „напасником“, вид. Слободан Антонић, „Феминизам и насиље у породици“, у Зборнику радова *Насиље у породици* (уредници Слободан Панов, Марина Јањић Комар, Милан Шкулић), Београд, 2012, стр. 25-31.

- 10) Ова цивилизација јасно сведочи колико је рад услов успеха, посебно у земљама тзв. транзициске правде (у земљама транзиције очекивати правду јесте разумна и тачна нада

Било би врло занимљиво истраживање како на породичну структуру, породичну формацију, породичну стратификацију и породични/брачни/индивидуални сензибилитет делују ова два опозитна модела? Овом приликом само кандидујемо тезу да ли патријархалност или модерна, авангардна (постоји и занимљив термин „неоавангарда“) мисао афирмише лепоту, племениту чврстину, хомогеност, духовно узрастање, смислену транзицију индивидуе у личност, осећај сигурности и вере у спасоносну тачку ослонца у време бесмислених модерних конкуренција и транзиција?¹¹⁾

Ако је васпитање процес и чин учења врлине, спознаје или самоспознаје племенитости, овладавање духовним и моралним, овладавање лепим, ако је васпитање процес или чин интериоризовања, личносног узрастања Духа, да ли је за све то адекватнија патријархална или модерна атмосфера и амбијент? Шта показују конкретни резултати, какав је животни епилог ова два концепта? Да ли је боља конструкција доброг или деконструкција успешног?

Одговор је врло важан. Избор правих вредности (и у процесу васпитања) је нужан (не и довољан) услов. Не треба да се жури ако се иде погрешним путем, каже један генерал из Србије. Ко иде погрешним путем – бесмислено је да жури. Ко хита путем без алтернативе - завршава јединим финалом: у бесмислу. Боље је бити ђак доброг, него академик погрешног. Кориснији је лагани темпо путем који је тачан, него експресна мобилност странпутицом.

као кад би сте очекивали чедност у женској школи у којој је директор Казанова – речено метафором академика Милорада Екмечића). Занимљив је један детаљ (иако нема детаља ни у животу ни у праву): вредело би констатовати у чему се састоји привлачност неких туристичких дестинација: у тзв. ноћном животу (еуфемизам моралног успеха или не) или у дуготрајној „паузи у раду“ националних институција културе.

Рад је порекло сваке племените наде, писали смо раније. Само једна илустрација: према једном савременом стручњаку, да би се извело *сфумато* потребно је три хиљаде сати рада. Леонардо да Винчи је сфумато урадио на својој најзрелијој, најамбициознијој, најсложенијој, не и најпознатијој слици: „Света Ана“, где је осим Свете Ане и њена ћерка Девица Марија са дечаком Исусом, вид. Славица Батос, „Тајна Свете Ане“, *Печат* 221/2012, 58-62.

- 11) Само један детаљ, уз подсећање на став из наших радова да је у детаљу кондензована истина и да, заправо, у животу и у праву, нема детаља. На телетексту једне телевизије (В 92, 9.6.2012.) читам да ће вртићи у Београду радити и послеподне, у другој смени, и да је то прилика да, послом заузети, родитељи оставе своје дете/лецу на сигурном.

Само питамо да ли можемо да очекујемо „напредак смисла“ и да, следствено племенитом развоју ове идеје, вртићи у престоном граду почну да раде и у трећој смени? Да ли је патријархалност, рецимо – у овом детаљу, боља? Да ли је за благостање психо-емоционалне и социјалне архитектуре детета, боље да дете, бизнисом заузетих родитеља, буде код *патријархалних* субјеката тј. бака и деда, да дете буде смештено у оквиру једне патријархалне породице, било структуром било релацијом? Да ли и у овом примеру важи аксиом из породично-правне литературе да је породични смештај нешто бољи од тзв. институционалног смештаја детета? Има још доста питања...

ЕТ(Н)ИЧКИ ИДЕНТИТЕТ

Сведоци смо модерне и врло честе дилеме данашњих (да ли и свагдашњих?) родитеља: како да васпитају дете? Тако да афирмишу код детета атемпоралне, моралне, вредности храбре љубави према врлини или да афирмишу ефемерне, профане, рекламиране вредности моралне суспензије, тачније равнодушја према племенитости? Проф. М. Ломпар пише о тренутној (дуготрајној, ововековној) немодерности врлине, о незаинтересованости за слободу, о нерационалном и неморалном избору да се одвојено пропадне а да се не успе у заједничком хтењу и акцији, о потреби/нежности афирмације српског становишта... Само подсећамо на тужне константе (са повременим срећним/моралним финалом): и Достојевски је тужио (не у правном смислу подношења тужбе, већ у психолошком, емотивном смислу – био је у стању туге) да тадашњу руску омладину, више од Пушкинових стихова, занимају нови модели гардеробе и други бесмислени детаљи модерности. Велики писац је и срцем осетио истину: нема слободе без вере у Бога. А и српски песници су певали о томе како „данас нама кажу деци овог века, да смо недостојни историје наше, да нас ухватила западњачка река и да нам се душе опасности плаше. Добра моја земљо, лажу...“¹²

12) Милан Ракић, *На Гази Местану*.

О надвековном, свевековном васпитном методу пева и Добрица Ерић у „Пркосној песми“ (у нашој скраћеној верзији):

Ја
кћи Божја
Србија

изјављујем драговољно кроз ланце и жицу пред сведоцима
Силом, Муком и Неправдом да крива сам и да признајем кривицу!

Крива сам и да завришим с највећом кривицом (пре него што се заценим од смеха)
Крива сам, тврдоглавка што сам Православка и Светосавка и што не верујем у свети
злочин и опроштај греха!

Крива сам и грешна, дакле што постојим и кад већ постојим
и још дрско стојим што бар не признам да не постојим!

Ако то признам да сачувам главу изгубићу часни крст и крсну славу
Ако не признам црно ми се пише цео свет ће на моју Земљу да кидише
Руље бивших људи лопова и гоља чопори робота и других монструма
кидисање на моје воћњаке и поља и на моје беле куће поред друма око којих, као нај-
летше одиве

цветају трешње, јабуке и шљиве (...)

Моја ружна слика озарена лика коју умножавате у вечери и јутра то је слика ваше свести
и подсвести

То нисам ја, споља то сте ви - изнутра! Много смо важне Земљо моја мила Ја и Моје
сестре

Истина и Правда

чим се на нас дигла оволика сила чим су на нас зинуле кривда и неправда

Шта ће овде џихадлије крсташи амери који ми черече синове и кћери
Мора да су чуле белосветске банде да имамо златна Срца па их ваде да их преседе у

Како васпитавати у модерним временима?

Најпре, укратко ћемо скицирати дух времена, да видимо каква су то модерна времена:

То је време у коме чувени филозоф промовише (бес)мисао куповини легитимитета градњом моста (сматрамо да је дозвољено питати како се може купити мисао, морал, осмех, врлина...), то је време у коме чувени филозоф богати лексику слободе и људских права тезом о непостојању алтернативе (само је Бог један. Занимљиво је у овој конструкцији наћи демократски супстрат, ако је демократија избор вољом народа), то је време у коме „нећу“ казано данас, већ сутра значи „хоћу“ (занимљиво је лоцирати овај изум у васпитну сферу и научити деци да *јесте* значи *није*, да обећати значи *необећати*, да се односи међу људима граде и на принципу поштовања реченог, да људе обавезује реч – јер је реч, као и човек, ауторство Бога. Насупрот томе, односи међу особама, регулишу се принципом да реч није реч, принципом обећања које не обавезује, „људским“ правом да се мења¹³⁾ оно што је јуче речено, јер, кажу актуелни мудраци, само се будале не мењају и не напредују. У таквом васпитном амбијенту, у таквом светоназору, интерес појединца је вреднији од Речи која има, рекли смо, Божију етиологију и атрибуцију. Свакако да овакво дефинисање „морала“ увећава *зани-*

сопствене груди

не би ли и они тако били људи (...)

*Ја се не плашим смрти црне дуге већ ропског живота и болести дуге
Смрт је честа појава међ нама Србима као што су пролеће лето јесен зима
И није страшиња поготово дању од суше поплаве земљотреса мрза
кад је човек сретне на своме имању окађене душе и светла образа
Злоамерници сити и манити све ми забраните у рођеној кући
ал не може ми нико забранити да певам и да се смејем, умирући
А то се вама више не догађа ни кад свадбујете ни кад вам се рађа!
Поштедите ме коца и конопаца и разапните ме на врху планина
као ваши праоци што су мог праоца Исуса Христа Назарећанина
Ја ћу да гледам а ви зажмурите
Иначе ће вам се очи распрснути од сјаја мог лица
Само пожурите
Што ме пре разапнете
пре ћу васкрснути!*

- 13) Доследност је веома важан и занимљив принцип морала и васпитања. Наравно, и у хришћанском смислу, спознаја и покајање на крају животног пута је смислено/праведно/срећно финале него опстајање, доследност у погрешном. Ипак, у животном амбијенту се промена мишљења пре може објаснити неуспешном, неискреном и бесмисленом рационализацијом греха (промена интереса, страхом, издајом врлине...). У том смислу, сећамо се једног става професора Косте Чавошког. Поводом неког „моралног“ објашњења промене мишљења, проф. Коста Чавошки каже да би поверовао у *морал измене* када би неко пре рата (Другог Светског рата) био комуниста, а после тог рата монархиста. А другачија измена (монархиста пре рата, а комуниста после рата) говори о неморалној синхронизацији са модерним, актуелним, говори о непостојању идентитета, формирању мишљења публиком, а не собом, говори о страху и глуми, говори о невредности.

мљивост и аномију у друштву), то је време у коме, вољом грађана дефинисани губитник се кандидује вољом неких, спецификованих, грађана у победника (промоција чувеног демократског принципа да мишљење/изборна воља неких је важније од мишљења/изборне воље свакога/свих)... Ово је цивилизација загарантоване инволуције (у којој нам је већ данас боље него сутра), бесмисла без елемента иностраности (*мисао* домаћег филозофа о куповини легитимитета) и бесмисла са елементом иностраности (куповина правде пред Хашким трибуналом), време дресираних медија (Чомски), време пенитенцијарне државе¹⁴⁾ у којој је морална дужност бити песимиста (италијански професор Данило Золо), време десубјективизоване анонимизације човека, време рушења Универзалног и тронизовања рушљивог глобалног (видети нове књиге проф. Жељка Симића *Манифест Жижек* и *Уликс-пост-постмодерна*).

Дух времена¹⁵⁾, већ смо то нотирали, описују одличне књиге др Жељка Симића.¹⁶⁾

- 14) На Фукујаминој листи државних функција, поред минималних и активистичких, постоје и тзв. средње функције (у том корпусу се помиње и породични атрибут), вид. Ђорђе Стојановић, Живојин Ђурић, „Теоретско заснивање континуума јаке - слабе државе“, *Српска политичка мисао*, бр. 4/2012, стр. 96,97.
- 15) Ово је време моралне инверзије извињања: као када би се Лазар извињавао Мурату, јуначки/мученички Принцип војводи... како то каже Бећковић, наравно, Матија.
- 16) У трагичној антиномији чулно-телесне коначности и рефлексивне бесконачности пулсира стање апсурда. Цивилизацију одликује тријумфализам техницистичког остварења потпуне контроле планете и производња човека - аутомата из театра апсурда. Последњи стадијум овог театра, у којој болује и планета и личност, јесте његова глобализација. Таква цивилизација не толерише раст личности, већ дозвољава производњу креатура кроз комуникационе апаратуре које глобализују сваки гест/глупост. Особу данашњег времена одликује тескоба - која тражи одушка у инстант-растеређујућим дражима потрошачког ентузијазма; поли-симптомална неуротичност која има своју експресију у демократично-лежерним експесивним бизарностима, окренутост спољним графикацијама препознатљивих брзих и лаких „успеха“ и нарцизам у два исказа: „Ја сам савршен“ или „Ти си савршен, али ја сам део тебе“, вид. Др Жељко Симић, *Филозофија модерне психе*, Културно-просветна заједница Београда, Београд, 2007, 576 - 595. Томас Ман 1938. године пише: Европа и њена култура налазе се у опасности... елементи европске културе потиснути су најездом спорта, технике и прогреса машине. Европа је постала велики парк баналног забављања уместо да буде оно што је увек била-поље културе. Ова европска етапа почиње да се привлижава једном примитивном и варварском схватању живота. Овај покрет одговара бесмислици..., вид. Др Жељко Симић, *Преображаји тоталитарне свести, пролегомена за социологију сазнања*, Културно-просветна заједница Београда, Београд, 2006, 210 и даље.

Говорећи о Европи 20. века Свети Николај каже: „Одбацила је Бога у чије име се крстила и који је извео из сатанског Мисира глупости и неморала, одбацила га је потпуно, а направила себи идоле од камена и дрвета, и хартије и земље, и безброј других немушких и мртвих твари земаљских. Све је то Европа назвала једним именом, сав тај немушти мртви пантеон именовала је она речју: *култура*. *Што је Златно теле било за Израил у пустињи, то је култура за Нови Израил, то јест крштену Европу* (подвлачење наше, В. Д). Култура је проглашена од залуђених и сумашедших Европејца за мајку свих богова наших. Култура изнад свега. Може неко одбацивати живог Бога, неће му се замесити, али културу не сме одбацивати, замесити ће му се. Може неко грдити Христа до миле воље, неће се сматрати несавременим и неуким, али ако културу буде ружио - сматраће

Према чл. 70 ПЗ Србије, однос између родитеља и детета треба да буде однос љубави и узајамног поштовања и развоја емоционалног, етичког и националног идентитета породице и друштва. Врло је занимљива анализа значења и (дис)хармонизујућег односа „градивних елемената“ у овој конструкцији. Укратко ћемо констатовати неке историјске и модерне специфичности у грађењу *3 Е идентитета*: емотивног, етичког и етничког. По нашем схватању, за Србију је једино спасоносна лирска интеграција у двоструком смислу: лепе лиричне релације свих и сваког члана друштва (победа рђавих манира и осећаја¹⁷⁾ констатованих у порукама Арчибалда Рајса, пријатеља Србије и Срба) и лирског умножења и обожења. Спасоносно је не увећање математичког, квантумског а заправо фиктивног броја. Спасоносно је умножење обожења, умножење не индивидуа, већ личности, умножење човека као савезника врлине, као боголиких и боготраживих и богољубивих бића. Боље један лав/соко него милион црних бисера од кнеза овог света. *Племенита петрифицираност* етичке вертикале етноса повољно ће утицати и престанак репризирања раритетно српског, историјски верификованог и у давнашњим и данашњим столећима присутног, процеса труења националног бића/националног језгра.

Постоји једна снажна илустрација ове истине о којој пише Ратко Дмитровић. Надгробна плоча Вигањ Милошевића, још једаред, промовише „рвацку ћирилицу“ у селу Кочерину у којем су биле куће од Вукашина, Милутина, Радоње...Усташки терориста Миљенко Хрчач је из породице која је некада славила Ђурђевдан.¹⁸⁾ Спас је у кондицији врлине (Петен је био јунак Првог, а, изгубивши моралну кондицију, био је издајник у Другом светском рату), у безоблачној вери и неунијенији/чамотињи, већ биофили-

се несавршеним, неуким и неурачунљивим. А култура није друго до материја, прашина, блато, pepeo...”, вид. В. Димитријевић, *Оклеветани светац, Владика Николај и србофобија*, Г. Милановац, 2007.

17) Писали смо већ о неким историјски фактима: дочеку окупаторске војске у Првом светском рату од стране неких „угледника” и о прогласу Београђанима где *пребукирани* Гестапо каже да више не прима денунцијације. Тај *пријатељски/комијски* гамбит (*dare il gambetto* – подметање ноге) наставио се и касније (један случај када је комшија издао, а пријатељи хапсили).

Некада је Његош певао: *Бог се драги на Србе разљути За њихова смртна огрешења За правило лудост изабраше.*

18) Вид. Ратко Дмитровић, „Ћирилично чудо у Кочерину”, *Печат*, 250/2013, стр. 38 и 39. О винчанском писму - србици као праписму, о чињеници да су Винчанско писмо и етрурска азбука идентични, да то писмо са индијским Брахми писмом има пет идентичних слова, са критским линеарним А писмом - четири; са западносемитским - осам; са старогрчким - десет; палестинским - седам; старогрчким - дванаест; а са српским ћириличним дели преко двадесет слова, вид. Сања Шуљагић, „Утицај развоја винчанског писма на заснивање српског идентитета”, *Српска политичка мисао*, бр. 4/2012, стр. 319, 328.

ји, етнофилији и етикофилији. Постоји једна прича која сажима и остварује све ове вредности: то је прича о најмлађем каплару српске војске деветогодишњем Момчилу Гаврићу. Дечаку су Аустроугари убили родитеље, четири брата и две сестре. Дечака проналази Стеван, брат Димитријев, Туцовић. Добровољачка формација, коју је предводио Златиборац Милош Мишовић, се осветила. Касније, идући преко Албаније, изнемогли Милош дечаку каже да настави сам, али дечак није послушао: дететова реч да неће даље без свог добротвора имала је ефекта и Милош последњим снагама прелази албанске гудуре. На Крфу Момчило добија чин каплара, одлази на школовање у Енглеску и живи до 1993. године.¹⁹⁾ Супротно модерном *васпитном* принципу о нужности комодитета (комфор је почетак пораза), постоји принцип о мучеништву (мартирион) које је и страдање и сведочење, о невољи као школи трпљења и спасења, о невољи као акту пријатељства Бога (човек без невоље је заборављен од Бога, кажу свети оци). Адам је у Рају изгубио веру, а цар Лазар и праведник Јов су је утврдили у историјским невољама, на „гнојишту историје“. Богдан Жерајић, из нараштаја побуњених/храбрих анђела, како каже Иво Андрић, певао је *Ко хоће да мре нека живи*. Као што је љубав радосна и целомудрена жртва, тако је и жртва услов добре бесконачности, темељ видовданске етике²⁰⁾. Еванђеоска противречност је да се мора мрети за небеску правду да би се вечно живело. Смрт за небеску правду је бесмртност²¹⁾, победа смрти и невоље. Јустин Поповић вели да се нигде парадокс неба и земље није тако загрлио као у српској историји: земаљско се освећује небеским, пролазно вечитим, људско Божијим.

Осим законског регулисања²²⁾, питање односа полова²³⁾, тј.

19) Вид. Драгомир Антонић, „Васкрсење и најмлађи каплар на свету“, *Печат*, 2012/2012, стр. 70.

20) О видовданској етици у политичкој дијалектици, ставу патријарха Гаврила и Марка Ристића, вид. Јован Базић, „Улога косовског мита у обликовању српског националног идентитета“, *Српска политичка мисао*, бр. 4/2012, стр. 253, 262 и даље. О историји самоодбране Срба и подршци *пријатеља* који формирају националну препотентност сепаратиста и терориста, вид. Радослав Гађиновић, Предговор Зборнику *Србија – Отимање Косова и Метохије*, Београд, 2012, стр. 8,9 и даље.

21) О националној критичкој осетљивости као последњем упоришту виталитета, о „будности“ као принципу одбране од глобалног спољњег захвата ради тоталитарне мутације људске психе, вид. Жељко Симић, „Косово и Метохија између „будности“ и „принципа реалности“, у *Зборнику Србија - Отимање Косова и Метохије*, приредио проф. др Радослав Гађиновић, Београд, 2012, стр. 17 и даље.

22) Закон о забрани дискриминације („Службени гласник РС“, бр. 22/09) и Закон о равноправности полова („Службени гласник РС“, бр. 104/09). Вид. опширније Слободан Панов, *Породично право*, Београд, 2012, 19 и даље.

23) У Хрватској, према пристиглим пријавама и другим изворима произлази да су „најслабија места у заштити деце конфликтни породични односи, у којима се манипулација

равноправности, има и практичну димензију и своје животне варијације.

РЕДЕФИНИЦИЈА ДЕМОКРАТИЈЕ И ТЗВ. РОДНА СЕНЗИТИВНОСТ

У Србији је актуелно (и) питање тзв. родне сензитивности језика.²⁴⁾ Сазнајемо да је “прошле године, Омбудсман донео „Упутства за стандардизован недискриминативни говор и понашање” у коме се, између осталог, захтева укидање термина *госпођица* у професионалној комуникацији (*Ово је захтев који су формулисале француске феминисткиње у кампањи против сексизма*) и коришћење женског граматичког рода (нарочито код занимања, звања, титула).

децом често користи као средство обрачуна међу родитељима, као и насиље над децом и међу децом... Највећи број пријава правобранитељци за децу тичу се управо ових проблема па се, на пример, 306 пријава односи на права деце на родитељско старање, а 215 пријава на насиље над дјецом., вид. *Извјешће правобранитељице за дјецу за 2011. годину*.

- 24) У занимљивом тексту „Род и језик“ (вид. *Време*, 969, 30. јул 2009. / Muke sa ženskim jezikom: Autorke protiv suruga), у објашњењу проф. Свенке Савић, као нови термини се појављују: јеванђелисткиња, архимандрица, бискупица, каубојка, војникиња, четникуша, особа (кroatизиран израз речи лице)...Због сумње у увредљивост, уместо проститутке (проститут, претпостављамо за мушкараца. Хрватска штампа је језички родно сензибилнија: постоји вест да је ухићен проститутак који је „пUTOвање у царство чула“ наплаћивао по родно дискриминисаној - знатно нижој цени од својих колегиња, пише *Курир*, 24. 1. 2013.) предлаже се генијалан израз - „сексуална радница“. По овој логици и пљачкаш банке, као нешто неприхватљиво и са увредљивом супстанцом (мада, каже Брехт, неморалније од пљачке банке јесте оснивање банке. Отуда и нова професија – банкерстер, спојем две *иманентности*: банкара и ганстера), могао би да се зове *банкарски радник* или прецизније, *уобичајено ноћни банкарски радник*, или *банкарски радник који подиже готовину и кад нема рачун у банци и када заборави документа или модерно васпитани банкарски радник који подиже новац из банке без инкомодирања шалтерских службеника – банкарски аутономист&аитопотас - рецимо...*

Поводом генијалног изрза „сексуални радник“ питамо да ли се, следствено дистанци света рада и света капитала, макро можда зове сексуални капиталиста? Следе још нека питања: да ли је некадашња „особа означена увредљивим термином - проститутка“ идеал радничког покрета јер једино она у себи сједињује својство радника и титулу капиталисте, једино је она власник (своје) фабрике? Да ли је пригодно ову сексуалну радницу обогатити и квалификативом профитолубивости, чиме се још више приближава онтологији капиталисте?

Следе још питања, јер је генијалност увек инспиративна: како се зове муж/супруг/дечко/активна симпатија „ове сексуалне раднице“? Да ли се, рецимо, муж зове сексуални радник? Како правити разлику између сексуалног радника који конзумира тзв. непосредан и посредан рад (термини код стицања заједничке имовине у браку или ванбрачној заједници)? Како дистанцирати сексуалне раднице, сексуалног радника – професионалаца, који је мотивисан новцем и сексуалног радника/це који је аматер и инспирише се непрофитно, као НГО, алтруистички, емотивно, ентузијастично, ужежен врлином и хомољубљем (човекољубљем)...? Овом приликом само констатујемо (можда треба констатуирамо) да немамо времена за сва питања продукувана генијалштином.

Академик Иван Клајн каже да „сама по себи, рецимо, употреба именица мушког рода за жене не мора бити знак патријархалности, мушког шовинизма, нити утицати на однос међу половима. Веза између језика и друштвене стварности није тако директна и једноставна. У француском језику, уопште не можете рећи *докторка* или *лекарка*, женски облик напросто не постоји, али не верујем да би ико тврдио да је због тога Францускињи теже да направи каријеру у медицини него Српкињи”. Насупрот томе је став да је прича о језику заправо прича о томе да ли ће жена бити видљива и призната у јавној сфери. “Невидљивост је иначе типичан инструмент дискриминације: прво неког учиниш невидљивим, па кад обезличени постане субјект без гласа и лица, следећи корак је једноставан јер је лако такву особу или читаву групу лишиати статуса, права, равноправности. Када се све то представи у форми ‘природног’, ‘нормалног, одувек присутног’ поретка ствари (З. Мршевић).²⁵⁾

Ако се већ иде овим путем инспирисаног и дизајнираног идејом родно сензибилисаног језика и „модерног препева“ занимања, звања и титула, онда би, „доследност и дисциплинована племенитост“ налагала реализацију те идеје и у другим сферама језика и друштва²⁶⁾. Рецимо, сасвим је разумљиво, „по природном току ствари“ да, сходно гендерској превалацији жеље за причањем, телефон има мушку родну дефиницију. Али, како не би остала скривена, невидљива чињеница да и жене понекад разговарају телефоном, онда

25) У Европском парламенту је 2009. године усвојено упутство које забрањује употребу термина *госпођа* и *госпођица*, и које налаже да се женама треба обраћати именом. Иван Клајн каже да у енглеском језику постоји, поред *Mrs.* и *Miss*, и нове скраћенице *Ms.*, која важи и за удате и за неудате. Како је решење за српски језик? Клајн каже да неку нову титулу тешко бисмо могли да измислимо, а од двеју постојећих не зна шта би деловало чудније: „да некој шеснаестогодишњој балавици кажете *госпођо* или да се старој баки обратите са *госпођице*. Колико знам, и већина других европских језика има исти проблем, заснован на давнашњој традицији коју је тешко искоренити”. Опозит томе, каже се да је „брачно стање жене или мушкарца приватна ствар, а да разликовање код жена носи и одређену вредносну категоризацију, па су неудате некако мање вредне, мање уверљиве жене“.

Постоје и ова практична питања: економкиња, астрономкиња, агенткиња, диригенткиња, руководитељка, инжењерка и адвокатица, жена тренер (тренерка или тренерка или ...), жена хирург, жена која је јавни тужилац (јавна тужиља или тужитељка или...), жена која прима или даје поклон... Према Клајну, боље је оставити их у мушком роду који има генеричку вредност и може да важи и за жене и за мушкарце, него наметати рогобатне изведенице, вид. С. Гочанин, „Дебата: Како ословљавати жене?²⁶⁾ В 92.

У свом врло занимљивом дискурсу, Павле Ђосић у персифлажи пише о неадекватној употреби термина: на пример, жена ратни злочинац је злочитељка, монструм је монструмка, крволок је крволоткиња, будала је будалкиња (*Печат*, бр. 245/2012, стр. 28). Занима нас и превод на родно сензитивни језик речи мудрац, генијалац...

26) Рецимо, зашто би назив неке државе био само у женској облицију: Француска, Канада, Белгија, Италија, Шпанија или само у мушком: Јапан, Тајланд, Вијетнам, Пакистан, Иран, Авганистан, Нови Зеланд...

би требало, по диктату равноправности, да телефон добије и своју женску вербалну транзицију. Надаље, врло је тачна чињеница да жене више читају – те, следствено томе, сасвим је разумљиво да књига има своју постојећу/тренутну вербалну женску детерминанту. Али, виде се, понекад, и мушкарци који читају књигу, и модерним духом казано, да та чињеница не би остала скривена, нужно је, у ентузијазму равноправности, да и књига добије своју мушку вербалну димензију. Сматрамо да би новогвор/новореч *књиг* или *књигац* врло улепшало лепоту и језика и живота. Разумемо се.²⁷⁾

Поводом тренда форсирања²⁸⁾ равноправности, очигледна је чињеница двоструких стандарда/лицемерства/селективности те *племенитости*. Рецимо, нисмо информисани о побуни против неравноправности „чимбеника хуманизма“ поводом чињенице о неравноправној заступљености жена у рударству, оружаним снагама, судству²⁹⁾, студијама (и последипломским), дужини живота, илегалности и немодерности центлменства...³⁰⁾

27) Занимљива је била расправа стручњака како се зове жена тренер. Одговори су били тренерка, тренерича...

28) О информационам технологијама које могу да ревитализују непосредну античку демократију, о тзв. електронској агори која би ограничила утицај представничког тела, вид. Драгутин Аврамовић, Дарко Симовић, „Народ као носилац и вршилац суверености-реанимација непосредне демократије“, *Српска политичка мисао*, бр. 4/2012, стр. 227 и даље.

29) Више од две трећине судија су жене: од 2.400 „реформисаних судија“ 1.700 су судинице (како би рекао један филозоф), а 700 је мушкараца, вид. „Правда је женски посао“, *Политика*, 28. јануар 2010.

Постоји још једна занимљива неравноправност у московском метроу: правац кретања одређује се према гласу – мушки глас се чује када се композиција креће у правцу казальке на сату, а женски у обрнутом смеру (*Русија данас*, 2/2010, 55).

Постоје још занимљивих *неравноправности*: на Правном факултету Универзитета у Београду постоје, једна наспрам друге, две мермерне плоче: са именима народних хероја и именима декана факултета. На плочи где је списак народних хероја, укупно 23 хероја, који су били студенти права нема ниједног личног имена жене, док на табли где је списак декана од 1888. године, укупно 36 имена, постоји само једно име професорке Љубице Кандић која је обављала функцију декана. Нобелова награда има превалентно добитнике, а не добитнице. Занимљивости поводом Нобелове награде (на пример, за мир) могу да се увећају захтевом за родном сензитивношћу: рецимо, да свака трећа награда буде додељена жени.

30) У једном нашем тексту о „равноправности“ стоји и ово: „Због чињенице да у Србији није постигнута апсолутна статистичка симетрија у заступљености полова у сваком послу, категорији примања, животном индикатору и начину живота, настала је *мрачна атмосфера* и појачани су позиви на усвајање нових антидискриминацијских закона. Ово је пример *проналажења проблема тамо где их нема, стварања нових и непотребних антагонизама и свесне или несвесне припреме терена за разне привилегије и злоупотребе...* Сам извештај завода показује да те разлике уопште нису драстичне или искључиво „на штету жена“. Напротив, извештај показује да жене у Србији имају „предност“ у низу области, као што су пет година дужи животни век, мањи проблем алкохолизма, мањи проценат кривично осуђиваних, већи број завршених виших школа, факултета, магистратура и доктората. Међутим, званичници завода и представници власти ове податке игноришу, а нешто мање просечне плате и слабију запосленост жена узимају као

Занимљив је и тренд нужног квантума гендера у политици, скупштини... Ова норма на врло занимљив начин врши ревизију појма демократије. Демократија постаје условно поштовање воље народа, октроисана, форматирана воља народа. Да ли је демократија воља народа који гласа или воља народа који не гласа тог дана? Да ли је демократија воља народа државе³¹⁾ у којој су избори или је демократија воља представника неке друге државе? Да ли је у демократији, да само мало релативизујемо „модерност“, могуће да у Скупштини Србије, рецимо, сви посланици/сви субјекти буду жене, ако се у том изборном периоду, кандидују политичарке неспорно боље од својих колега? Да ли ова норма о обавезном квантуму једне особине (гендерске), значи да, у ентузијазму диктиране равноправности, можемо да очекујемо да нужност у демократији, да условљавање воље народа буде и чињеницом да буду представљене, да буду присутне и друге особине (тј. власници тих диферентних особина) које озбиљно дизајнирају егзистенцију индивидуе и социјетаса: виткост или корпулентност, плавшани и црномањаста, навијачи Партизана, Звезде и Пролетера/Рудара, супер-интелигентни и супер-неинтелигентни, хедонисти, бећари и домаћини, патриоти и другачији од њих, класично/заостало/нереформисано сексуално опредељени и а *contrario*... Уосталом, чини нам се дозвољеним питање о доследној примени идеје обавезног женског (прецизно квантификованог: 30%) присуства у институцијама система: зашто сваки трећи мандат за председника неке државе није, законом загарантовано, женски? Зашто још немамо жену председника у САД? Зашто минимално сваки трећи председник цудо клуба није жена?

Да ли се племенитост овог стила размишљања може дислоцирати и у другим сферама: на пример, да постоји норма о нужном квантуму гендерске пролазности на испиту (па и у погледу висине оцене на испиту – јер и то може да буде од егзистенцијалне/про-

доволан доказ да у Србији не постоји „родна равноправност“. Стратегија владе за родну равноправност игнорише да више жена него мушкараца завршава факултет и уместо тога проглашава проблемом то што жене не завршавају оне (на пример, техничке) факултете које су владини службеници за њих испланирали. Државна стратегија равноправности у области здравља игнорише краћи животни век мушкараца и без пардона даје приоритет искључиво женским болестима и проблемима. Све ово указује како се у рукама владиних службеника и наизглед неутралних стручњака борба за родну равноправност лако дегенерише у каприциозну промоцију појединачних група, што као резултат има свеопште нездраво отимање за милост представника државног апарата.» (вид. Жељка Бутуровић, *Мале жене*, *Политика* од 4. 12. 2008). О модерном схватању равноправности говори и протест жена, које су шетале улицама седам градова САД, тражећи право да као и мушкарци шетају улицом голих груди (*Курир* од 28.8.2009).

31) Јаке државе морају да испуне своју функцију од сервисирања потреба грађана до фиксираниог међународног персоналитета, вид. Ђорђе Стојановић, Живојин Ђурић, „Теоретско заснивање континуума јаке - слабе државе“, *Српска политичка мисао*, бр. 4/2012, стр. 99.

фесионалне/каријерне важности); да ли ће постојати јединствено спортско такмичење (као и политичко такмичење - за Парламент) – са обавезном равноправношћу о броју освојених титула мушких и женских момчади (како би то лепо рекли у Загребу) или загарантованом трећином титула за женску момчад.

Подсећамо на хабитус друштва у којој се размишља и дела идеја равноправности. Подсећамо да је Србија европски шампион по квалитету здравственог система, по висини просечне плате у региону, по незапослености, скоро да смо освојили бронзану медаљу на Олимпијади депресивних (четврто место), близу смо врху по броју азиланата, српски Pride кошта један евро и Влада је продужила тендер за куповину те железаре јер је купцима изгледа и то много (уз мало ироније а више истине), раст јавног дуга је такав да стручњаке забрињава да због тога нећемо моћи да узмемо кредит да би смо исплатили кредитне обавезе (замислите тај генијални економски модел и теорију да узимате кредит да бисте платили кредит, рату дуга. Замислите када би се овај генијалан економски модел применио и на породицу и појединца. У Наследном праву постоји установа лишења нужног дела због презадужености или расипништва наследника, док у Породичном праву постоји установа лишења пословне способности. У животу, тачније у „животу“, уместо казне, постоји награда).

Свакако да овако дизајнирано питање равноправности или „равноправности“ половина је врло смислено. Конкретна дилема: да ли ће, феминистичким језиком, остати (индивидуално и социјално) усхићено (не)примећена жена којој се обратите „модерно-језички коректно“, која ради у текстилној индустрији и редовно, свака три месеца, прима плату, или ће остати тужно дискриминисана жена којој се обратите језички некоректно, гендерски неосетљивим термином на неком пријему банкара на Дедињу? Још конкретније: ако првој особи кажете да је сирوماхица (од повлашћеног, из фалусоцентричне дискриминаторске културе, термина - сиромач), а другој особи кажете да је госпођица или госпођа? Дакле, ако је племенита жеља плаћених усрећитеља³²⁾ да живот учине лепшим, ваљало би да се боре за равноправност и у језичкој сфери, али и у другим мање важним сферама. Могли би да, инспирисани локацијом својих узора, да се инспиришу и покретом на Вол стриту који репрезентује већину (кажу сами демонстранти да је то 99% наро-

32) Др Нино Распудић, доцент на катедри за италијанску књижевност Филозофског факултета Универзитета у Загребу користи термин *NGO мафија* у емисији ХРТ „Пети дан“.

Слаба, колабирана држава има мале капацитете за регулисање, екстраховање, апропријацију и упркос обзани да је носилац суверенитета, друге организације су конкурентни и делатнији фактор, вид. Ђорђе Стојановић, Живојин Ђурић, «Теоретско заснивање континуума јаке - слабе државе», *Српска политичка мисао*, бр. 4/2012, стр. 105, 112.

да) и да се придруже чак и Лех Валенси, и Ал Гору и критици друштвеног система од стране папе, али и и другим искреним борцима за правду, слободу, права човека и за достојан, моралан живот...³³⁾

Мислимо да је демократски дозвољено питање: да ли је реч о жељи за равноправношћу или је реч о модерној³⁴⁾ идеји која жели „равноправност“? Да ли је племенитија борба за равноправност полова или за равноправност људи? Има ли равноправности полова без равноправности људи?

Да ли је врхунац „интереса жена“ да буду равноправне жене банкара или политичара или да постоји равноправност свих жена и свих људи и њихове деце и њихове породице? Да ли равноправност жене исто значи и зрачи ако је жена сиромашна, бедна, незапослена, инсолвентна и за здравствене услуге или комуналне услуге и ако је позиционирана на социјалном врху?

Да ли је родно сензитиван језик важнији од родно сензитивне егзистенције?³⁵⁾

Да ли је октроисана³⁶⁾ равноправност врхунац племенитости?

33) И о овоме смо детаљније писали у претходним радовима.

34) Насупрот трајним, есхатолошким вредностима, модерне идеје су, у самој својој природи, преклузивне, листопадне, тренутне... О тој „логици“ говори и један београдски билборд који поручује да је „ове сезоне породица у моди“. Шта ћемо, питамо светске хуманисте, са породицом идуће године када изађе из моде?

35) Пример богатства аспеката релације полова, може да буде и да легитимитет, чак и нужност, имају не само сепаратни елементи, већ и целосни, судбоносни, финални-фатални. Рецимо, са аспекта родно сензитивне егзистенције, који само доводи до бесмисла рат полова, илустративна је песма Владимира Висоцког. У песми, аутор говори о судбоносном писму у коме девојка војнику саопштава да га неће чекати и (цинично?) да спокојно ратује. Убрзо у тај тругаони коверат, у коме је добијено писмо, војник добија и рану од метка, иако је смртносну рану добио минут раније.

Полчаса до атаки. Скоро снова под танки, Снова слышать разрывов концерт.

А бојцу молодому Передали из дома Небольшой голубой треугольный конверт.

И как будто не здесь ты, Если почерк невесты, Или пишут отец или мать...

Но случилось другое, Видно, зря перед боем Поспешили солдату письмо передать.

Там стояло сначала: «Извини, что молчала. Ждать устала...». И все, весь листок.

Только снизу приписка: «Уезжаю не близко, Ты ж спокойно войи и прости, если что!»

Вместе с первым разрывом Парень крикнул тоскливо:

»Почтальон, что ты мне притащил?

За минуту до смерти В треугольном конверте Пулевоое ранение я получил!»

Он шагнул из траншеи С автоматом на шею, От осколков беречься не стал.

И в бою под Сурюю Он обнялся с землей.

Только ветер обрывки письма разметал.

36) Аристотел је демократију, као и тиранију и олигархију, сматрао изопаченим обликом политике и угњетавањем бољих грађана, вид. Драгутин Аврамовић, Дарко Симовић, «Народ као носилац и вршилац суверености-реанимација непосредне демократије», *Српска политичка мисао*, бр. 4/2012, стр. 216 и даље.

Да ли је концепт „равноправности“ нешто случајно, спонтано или пројектовано?

Да ли су борци за хуманизам/равноправност, заиста, љубитељи врлине – добри?³⁷⁾

Да ли је механизам, концепт тзв. равноправности већ виђен на Балкану? Да ли потенцирање разлика, да ли глорификација, хиперболисање бесмислених разлика разгорева социјални театар и повећава конфликт у коме неко има корист? Да ли је важнија правична расподела богатства или се животна срећа остварује гендерским осетљивим језиком? Шта је значајније и шта је превасходније? Шта треба човеку и друштву: биофилија или некрофилија (контролисана и ниског интензитета - како се већ каже)? Да ли форсирање сепаратног интереса и стварање што већег броја играча са ситним улогом – увећава могућност манипулације са стране? Да ли је случајно да јединство није модерно и да зато не може да постоји јединствени репрезент човека, породице и друштва/државе? Каква је сличност, можда и разлика, између брачног/породичног и друштвеног/државног сепаратизма?³⁸⁾

37) И *Блиц* са свим својим патриотским атрибуцијама, објављује текст о глобалним хуманистима који су, сасвим случајно, сада ангажовани на хуманом скупљању профита. Поменути лист саопштава да „лобисти за Косово наплаћују пријатељство“: Олбрајт је ангажован у телекомуникацијама, као и Кушнер, В. Кларк, *командант бомбардовања* ће истраживати угаљ за производњу нафте, Кристофер Дел је, такође, ангажован у пословима хуманог профита (шљака из Трепче, градња путева)... вид. *Блиц*, 13. јун. 2012. стр. 4.

О профитабилним алтруистима, о злим хуманистима, о глумцима врлине, већ смо писали, вид. Слободан И. Панов, *Породично право*, Београд, 2012, 392 и 393.

38) О законској логистици и форсирању сепаратизма/компетиције/средобежних сила, како би то рекао проф. Живојин Перић, у браку и породици (од изгона љубави из брачне лексике, лакоће развода, укидања обавезе верности, педоцентризма...) писали смо у нашем раду *Од равноправности до „равноправности“* у Зборнику са научног скупа у Косовској Митровици.

Тамо смо написали и ово: Судбина једне идеје одређена је капацитетом племенитости, антрополошким и историјским утемељењем. Живот идеја врло значајно одређује и „субјективни фактор“ - начин њене интерпретације и практиковања. Начин примене битан је и код техничких уређаја, а немоли код софистицираних и деликатних идејних конструкција.

Било је и ове упитаности аутора: откуд либералној идеји фаворизовање социјалистичке вредности равноправности? Откуд слободни спонтани ток (либерална догма) подразумева инжењеринг врлине равноправности и делање „организованих планетарних снага“? Ту је нешто дисонантно.

Да ли је тумачење појма равноправности обележено/просветљено светоназором тумача? Да ли је темељ интелектуално-моралне висине „професионалних чимбеника племените равноправности“ фарисејство видљиво и одавно познато: Свето Јеванђеље по Матеји вели: Чувајте се лажних порока, који вам долазе у оделу овчијем, а изнутра су вуци грабљиви. По плодовима њиховим познаћете их..., Мат, 7, 15 и 16. И када не постоји добра намера („Демон се може појавити и у анђеоском облику“) и кад се нема мудрости („ Ми одлазимо све више у ропство и поред привидне борбе за слободу. Што нам се чини да смо слободнији, све смо више заробљени.“ „ Господ тражи зидаре, а не рушиоце. Јер ко зида добро самим тим руши зло. Ко се пак окрене да руши зло, брзо за-

Да ли тренутне империје³⁹⁾ нису заборавиле римски принцип „Завади па владај (Divide et impera)“⁴⁰⁾

Зло које куца на врата увек се представља као добро, каже песник Ј. Бродски. Да ли треба народу још једна школа након врло рекалмиране и препоручене успешне приватизације због које горе живимо него пре?

Да ли стална конкуренција, стални рат полова увећава породично благостање?

Да ли је од равноправности важнија љубав?⁴¹⁾

Врховни рабин Србије Исак Асијел пише: „Темељ јудаизма лежи у разумевању да постојање није случајно и да човеков живот има сврху. Све што је Бог створио, створио је из љубави и на славу Своју о чему говори и један благослов приликом јеврејског венчања. Склопити брак и засновати породицу једна је од Божјих заповести.⁴²⁾ Тора види брачно сједињење мужа и жене као узрастање у светости. Сам назив за венчање *кидушин* долази од корена *к`д`иш`* чије је основно значење бити свет.

борави задати добро и претвара се у злочинца“) племенита идеја може да се насука на хриди историје и egzистенције. Упркос химне „власника времена“ о бризи за човекове потребе, расте број сиромашних, здравствено неосигураних, незапослених, бомбардованих..., а јача и правна несигурност појединца/грађанина. Демократура влада: привид равноправности и слободе. Човек је на условној слободи. Друштво је слободно, само су надзирани, неслободни појединци.

39) Често се дешава да, недостатак кондиције за врлину, историја племенитост деформише или поништи. Још чешће је да ни у старту није било те племенитости. Људска права настала из племените побуде о природним правима, постају средство светске тоталитарне политике, где универзализација људских права финализира хуманитарним интервенцијама које дуготрајно поништавају већ постојеће моралне стандарде и права. О људским правима као главној реторичкој мантри, о апсурдности, селективности, користољубивој интерпретацији, тендирању ка глобализму/империјализму, вид. Драгутин Аврамовић, Дарко Симовић, «Универзализација и/или идеологизација људских права», *Национални интерес - часопис за национална и државна питања*, бр. 2/2012, стр. 199, 215.

40) Ауторство ове максиме приписује се Цезару, за кога се каже да је био мушкарац свих жена и жена свих мушкараца. Према Канту, ово је трећа максима потребна за добро владање. Важније су ове максиме: *Fac et excusa* (Ради, причај касније) и *Si fecisti, nega* (Кад направиш, забрани).

Изазивање сукоба има своју приватноправну/породичну форму и „јавноправну компоненту“, вид. Радослав Гајиновић, «Унутрашњи оружани облици угрожавања капацитете безбедности државе», *Страни правни живот* 1/2012, стр. 7-23.

41) „Када љубав сустане, дужност је замењује. Када дужност сустане, закон је замењује. Докле мајка гори љубављу према своме детету, она чини више него што дужност и закон налажу. Када мајчина љубав према детету охладни, она чини само своју дужност, то јест чини мање него што љубав може а више него што закон налаже. Када мајка омрзне своје дете, она чини само онолико колико по закону мора да чини, то јест мање него што љубав може и дужност налаже, вели Николај Велимировић, *Мисли о добру и злу*, Петровград, 2002, 58, 59.

42) Видети Постање, 1:28; 2:24.

Када је Бог видео да је Адам сâм, рекао је: „Није добро човеку бити сам, саздат ћу му помоћ наспрам њега.“⁴³⁾ *Помоћ наспрам њега* је дослован превод библијског израза *езер кенегдо* и односи се на жену. Самоћа има два лица. Једно је друштвена усамљеност, када нема неког с ким се могу поделити најдубље мисли и осећања. Друго је егзистенцијална усамљеност која обухвата сву дубину самог постојања. Рабин Шломо Рискин на постављено питање како *езер – помоћ кенегдо – наспрам њега* може помоћи да се превазиђе друштвена усамљеност даје следећи одговор: „Само ако постоји воља да ограничимо сами себе и дозволимо другој особи да се не слаже увек, да стоји наспрам и да размишља другачије. Брачни друг није неко ко увек беспоговорно каже *амен*, ко увек обасипа свог брачног друга хвалом и комплиментима, трофејни примерак који служи пиће, поставља сто или зарађује новац. Истински животни сапутник мора бити у стању рећи 'не' када је то потребно – *кенегдо – наспрам њега*, део – јер ако сте у браку с неким ко стално повлађује потврдним одговором, ви се не суочавате истински с „другим“, не делите живот са истинским „другим“.

Штавише, ако се од брачног друга увек очекује да се слаже, усне могу казивати 'да' док срце може тихо говорити 'не', све док оно не посрне под неиздрживом тежином безбројних 'не'. Брачни другови могу пити заједно, али не увек из исте чаше, тако да могу исправљати једно друго, допуњавати једно друго, бодрити и тешити, и помагати једно друго. Стога је највећа *помоћ* пружена када се вољена особа понекад *супротстави* свом брачном пару за добро другог и за добро саме брачне заједнице.

Мојсије је рекао: *Анохи омед бен АДОШЕМ увнехем*, што у преводу значи *Ја стојим између Господа и вас*. Магид из Мезрича стих чита на следећи начин: *Ја стоји између Господа и вас*, „Ја“ тј. его је препрека између Господа и вас“.⁴⁴⁾

У раду о духовном и световном браку (врло значајном и за ову тему и за саму суштину брака), који смо предали уредништву „Анала“, написали смо да је брак света тајна љубави (св. Јован Златоусти)⁴⁵⁾.

43) Езер кенегдо, езер – помоћ кенегдо – наспрам њега, њему наспрам. Берешит, Постање, 2:18.

44) Вид. Исак Асијел, “Завера ћутања”, у Зборнику радова *Насиље у породици* (уредници Слободан Панов, Марина Јањић Комар, Милан Шкулић), Београд, 2012, стр. 23.

45) вид. Павел Евдокимов, *Православље*, Београд 2009, стр. 312.

Љубав је и почетак⁴⁶⁾, мотив⁴⁷⁾, савезник⁴⁸⁾ и врхунац⁴⁹⁾ епектазе⁵⁰⁾. Љубав је подвижничко очишћење и радосни пристанак на жртву/страдање.⁵¹⁾

Љубав је радосна, целомудрена жртва⁵²⁾.

Стремљења ка моћи и надмоћи су само имагинације, фикције. „Успех“ у самољубљу⁵³⁾ и славољубљу⁵⁴⁾ има фаталан исход: гордост, лудило, самоубиство или религиозни преображај, сматра

46) Љубав је почетак света (свега) и човека. Као почетак света, духовна енергија је прародитељка свих облика енергије и енергија љубави је Логосом Божијим дат почетак свему, вид. М. Медведев, Т. Калашњикова, „О аналитичкој психологији Карла Јунга“, *Православна психотерапија*, (ур. Митрополит Јеротеј Влахов), Београд 2010, 548.

Као почетак људскости, Љубав је огањ који сагорева егоизам, каже Владика Николај.

47) На питање ко може да прими од Бога дар љубави, један духовник каже да то може само онај ко види свог брата у греху и од свег срца замоли Бога да га спасе. Љубити треба и наше непријатеље, јер су они „велики помоћници у нашем духовном напредовању“, вид. В. Јеротић, *Духовни разговори*, Београд 2004 33, 34. У духу контрадикције, управо нам непријатељи чине највећу услугу, јер нас мотивишу да активирамо своје таленте, потенцијале и да радом побољшамо себе. Иако то није била њихова жеља, то је објективно финале њихове зле намере. Парадокс вредан за живот: некада зла намера нам објективно више помогне, него пријатељско повлађивање које нас не усавршава, које нас интелектуално и морално успављује, горди – што је највећи грех. Толстој је и због интелектуалне гордости удаљен из РПЦ. Покуде активирају наше потенцијале, а похваље их успављују,

Владика Николај вели да су наши непријатељи наши пријатељи јер то што нас узнемиравају и притешњују наш спољашњи живот - чине да се повучемо у себе и нађемо своју душу.

48) Да би крочили брже ка бољем ... треба се наоружати стрпљењем, научити праштати и љубити ближњег свога. Породица да буде извор љубави... таква љубав помоћи ће да лакше поднесемо све невоље ..., каже патријарх Павле, вид. *Будимо људи- поуке и поруке Патријарха Павла* (ур. Јован Јањић), Београд 2010, стр. 52, 194.

49) *Кад бих имао сво знање и дар прорицања и Вере да бих и горе могао да премештам, а Љубави не имао био бих ништа* - Павлова посл. Коринћанима.

50) Без љубави нема науке. Ученост без љубави према Богу јесте дух злочина и рата. Све империје засноване на људским правима и на сили пропале су и морају пропасти. Будућност припада империји светог апостола Павла, јер је она заснована на љубави и слушању. Без љубави нема ни правне науке: Где год се може грешник поправити топлином љубави, тамо не треба употребљавати хладноћу казне и критике, вид. Владика Николај, *О Богу и људима*, Београд, 2007, стр. 67, 68.

51) вид. Павел Евдокимов, „Брачна љубав и развод“, у књизи *Православни брак и породица - Света Тајна брачне љубави*, Цетиње 2000, стр. 287.

52) Љубав је извор храбрости (Свети оци веле да човек без страха је или пун љубави или душевно мртав). Љубав је свети пар са спасењем (Љубав воздиже, а спасење подупире, чува вазнесене).

53) Нишчи духом или скрушени су најбољи умови. То је самосвест о свом ништавилу пред величанством Божијим. Њутн је нишчи духом када је признао да је његово незнање бескрајно веће од његовог знања.

54) У „Младићу“ (Подросток) Достојевског каже се да је (и тада) једина *духовност* трговина, новац, идеја Ротшилда.

Достојевски⁵⁵). Вредност Православља⁵⁶) је у сазнавању слабости и маленкости човека, насупрот надуваној уображености, гордости човека Запада⁵⁷).

Грех је злоупотреба слободе, а по Достојевском слобода не постоји без вере.

У актуелном тренду „милитантне равноправности“ (тачније: делатне, форсиране милитантности, беспоговорне слободе мишљења и фингиране, позерске врлине равноправности) портрет идеалног мушкарца изгледа као чувено платно колеге Маљевича.

Овај принцип односа међу људима и међу половима, принцип суспензије и победе над неплеменитим солипсизмом и нефорсирање егоизма, може да буде солидна почетна премиса васпитања, тј. Будућности која одређује историју, како би рекао Јустин Поповић.

Slobodan I. Panov

**GENDER EDUCATION/GENDER SENSITIVITY:
REDEFINITION OF DEMOCRACY
AND ETH(N)ICAL IDENTITY**

Summary

Considering separately, the topics of gender relations and child education have always been present, by importance and number, in the literature regarding family law. The analysis of the connection between the two topics deserves to award this work the attribute of premier analysis. The author analyzes these mutually connected topics through legal norms of gender equality and children's rights, and through moral and spiritual values. The answer on the relation of these two rights does not only influence but it determines also the essence of individual and social life, in that case the essence of family and married life. *Noble petrification* of the ethical pillar of ethnos shall favorably influence the discontinuation of further repeats of an inherently Serbian process,

55) Вид. В. Јеротић, *Путовање у оба смера*, Београд 1992, 103. Католичанство је донело организацију, протестанти интелектуални оквир живота, а православље - духовност (С. Булгаков)

56) О Православљу као *Una Sancta* вид. Павел Евдокимов, *Православље*, Београд 2009, 356.

57) Вид. В. Јеротић, (2004), 75.

which is the process of decay of the national being/nation's heart, verified through history, and present both in earlier centuries and recently.

Key words: family, gender relations, education, redefinition of democracy, ethnic identity/ethical identity.

ЛИТЕРАТУРА

- Аврамовић Драгутин, Симовић Дарко, „Народ као носилац и вршилац суверености -реанимација непосредне демократије“, *Српска политичка мисао*, бр. 4/2012.
- Аврамовић Драгутин, Симовић Дарко, „Универзализација и/или идеологизација људских права“, *Национални интерес - часопис за национална и државна питања*, бр. 2/2012.
- Антонић Слободан, „Феминизам и насиље у породици“, у Зборнику радова *Насиље у породици* (уредници Слободан Панов, Марина Јањић Комар, Милан Шкулић), Београд, 2012.
- Асијел Исак, „Завера ћутања“, у Зборнику радова *Насиље у породици* (уредници Слободан Панов, Марина Јањић Комар, Милан Шкулић), Београд, 2012.
- Базић Јован, „Улога косовског мита у обликовању српског националног идентитета“, *Српска политичка мисао*, бр. 4/2012.
- Батос Славица, „Тајна Свете Ане“, *Печат* 221/2012
- Бутуровић Желјка, „Мале жене“, *Политика*
- Валчић Лазовић Неда, „Морал је став који се најбрже мења“, *Политика*
- Велимировић Николај, *Мисли о добру и злу*, Петровград, 2002.
- Владика Николај, *О Богу и људима*, Београд, 2007.
- Гађиновић Радослав, „Унутрашњи оружани облици угрожавања капацитета безбедности државе“, *Страни правни живот*, 1/2012.
- Гађиновић Радослав, „На Балкану не постоји ни минимум безбедности“, *Печат*
- Гађиновић Радослав, Предговор Зборнику *Србија – Отимање Косова и Метохије*, Београд, 2012.
- Димитријевић В., *Оклеветани светац, Владика Николај и србофобија*, Г. Милановац, 2007.
- Евдокимов Павел, *Православље*, Београд, 2009.
- Евдокимов Павел, „Брачна љубав и развод“, *Православни брак и породица - Света Тајна брачне љубави*, Цетиње, 2000.
- Ерић Добрица, *Пркосна песма*
- Јеротић В., *Путовање у оба смера*, Београд, 1992.
- Јеротић В., *Духовни разговори*, Београд, 2004.
- Јеротић В., *Препоруке и прикази - философија, религија, књижевност*, Београд, 2006.
- Лобачевски Анджеј М., *Политичка понерологија - Научна студија о природи зла прилагођеног за политичке сврхе*, Београд, 2011.

- Медведев М., Калашњикова Т., „О аналитичкој психологији Карла Јунга“, *Православна психотерапија*, (ур. Митрополит Јеротеј Влахос), Београд, 2010.
- Ф. Ниче, *С оне стране добра и зла*, Београд, 1994.
- Патријарх Павле, *Будимо људи - поуке и поруке Патријарха Павла* (ур. Јован Јањић), Београд, 2010.
- Панов Слободан И., *Породично право*, Београд, 2012.
- Панов Слободан И., „Васпитање и Услужно право“, у Зборнику радова са међународног научног скупа *Право и услуге*, (уредник проф. др Миодраг Мишовић), Крагујевац, 2012. Перић Ж., *Човек и жена - један покушај из области женског питања*, Београд, 1922.
- Симић Жељко, *Филозофија модерне психе*, Културно-просветна заједница Београда, Београд, 2007.
- Симић Жељко, *Преображаји тоталитарне свести, пролегомена за социологију сазнања*, Културно-просветна заједница Београда, Београд, 2006.
- Симић Жељко, „Косово и Метохија између „будности“ и „принципа реалности“, у *Зборнику Србија - Отимање Косова и Метохије*, приредио проф. др Радослав Гађиновић, Београд, 2012.
- Стојановић Ђорђе, Ђурић Живојин, „Теоретско заснивање континуума јаке - слабе државе“, *Српска политичка мисао*, бр. 4/2012.
- Шуљагић Сања, „Утицај развоја винчанског писма на заснивање српског идентитета“, *Српска политичка мисао*, бр. 4/2012.
- Weininger O., *Пол и карактер*, Београд, 1986.

Resume

The author analyses a specific influence the gender model has on redefinition of the essence of democracy and ethical and ethnical image of an individual and society.

Although the term “sex” (in modern wording and *achievements* referred to as “gender”), in its common and most general sense, represents a set-in-stone form of estrangement, an insuperable distance, despite the power of voluntarism, in the context of the topic the word “sex” implies an initial separation that through the power of (delicate/joyful) atavism, forces of biological, natural laws, which do not give orders but ascertain, through free will and desires to get to a symphony usually in the end beats the initial estrangement.

We may witness this modern and quite often discussed dilemma of today’s parents (or perhaps of parents of all times?): how to raise a child? To instill in children the timeless, moral values of brave love towards virtue or to instill in them such ephemeral, profane, popularized/clichéd values of moral suspension, or more specifically of indifference towards nobleness, spirit of self-denial, self-destruction, inconsistency etc.? According to Article 70 of the Family Relations Act of the Republic of Serbia, the relationship between parents and children should

be a relationship built on love and mutual respect and development of an emotional, ethical and national identity of the family and society. It is quite interesting to analyze the meaning and the (dis-)harmonizing bonds of “structural elements” in this arrangement. Certain historical and modern particularities in the construction of the 3 *Es of identity* – emotional, ethical and ethnic – have been reviewed in brief. In our understanding, for Serbia the only salvation would be a double-sense lyrical integration: a lovely poetic relation among any and all members of the society (a victory over bad mannerisms and feelings as described in the notes of Archibald Reiss, a friend of Serbia and Serbian people) and a lyrical reproduction and deification. What brings salvation is the reproduction of deification, not the reproduction of individuals but personalities, reproduction of humans as allies of virtue, as God-like and God-searching and God-loving creatures. *Noble petrification* of the ethical pillar of ethnos shall favorably influence the discontinuation of further repeats of an inherently Serbian process, which is the process of decay of the national being/nation’s heart, verified through history, and present both in earlier centuries and recently.

An interesting trend is the required gender presence in politics, parliament... This provides for a very intriguing revision of the concept of democracy. The democracy turns into a conditional obedience of will of the people – octroyed, formatted will of the people. Is the democracy such will of the people voting or of those not casting their vote on a given day? Is the democracy the will of the people in the country where the elections are held or is the democracy the will of representatives of another country? Is the meaning of the norm of required presence of a (gender) feature such that through the enthusiasm of dictated equality we could expect the requirement in democracy and the conditionality of people’s will to evolve into a factual and imperative presence of other features that tailor the existence of an individual and *societas* in a most intense manner: slender or large, blond and dark-haired, fans of Partizan, Red Star and Proleter/Rudar, super-intelligent and super-unintelligent, hedonists, bon viveurs and homeboys, patriots and otherwise, sexually oriented in a classical/outdated/unreformed manner and *a contrario*... Moreover, we consider acceptable the question of consistent implementation of the idea of required female (rated specifically at 30%) presence in institutions of the system: why every third presidential term is not guaranteed by law to be held by a woman? Why we still have not had a woman as a president of the United States?

Is it possible to emulate the nobleness of this way of thinking in other spheres too: for example, is there a norm on required gender percentage for passing grades in examinations (and for grade rates in

examinations as well – since particular grades have an existential/professional/career importance); shall there be a combined sports competition (comparable to a political competition – for the Parliament) – with required equal number of titles to be won by male and female “guys” (as they most conveniently translate the word “team” in Zagreb) or with a third of ensured titles going to the female guys.

Is gender-sensitive language more important than gender-sensitive existence?

Is octroyed equality the pinnacle of nobleness?

Is the concept of “equality” something coincidental, spontaneous or premeditated?

Are humanism/equality activists truly devoted to and allied with the virtue?

Is the mechanism/concept of the so-called equality something that has been seen already in the Balkans? Does emphasizing differences, or glorification and hyperboles of senseless differences fuel a social theater and conflicts where there is gain for someone? Is fair distribution of wealth more important or is happiness in life achieved through gender-sensitive language? What has greater importance and what has greater significance? Does the promulgation of a separating interest and production of a large number of stakeholders with petty stakes result in better grounds for outside manipulation?

---

* Овај рад је примљен 20. јануара 2013. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 04. марта 2013. године.